

פונדקאית ובעלת הביצית: מי האמא?

הפולמוס ההלכתי על
קביעת יהדות בעידן ה-IVF

שיעור מפי הרב ציון לוז | בית הדין הרבני הגדול

הזירה האזרחית

פרשת אסותא – בלאגן משפטי חסר תקדים (הילדה סופיה).

פסיקת בית המשפט העליון (בדעת רוב של 9 שופטים):
זכות הגידול ניתנת לאם היולדת
(הפונדקאית), למרות חוסר התאמה גנטית.

הזירה ההלכתית

תיק רחובות – אם יהודייה שלא יכלה ילה להרות, זרע הבעל, וביצית מופרית של תורמת גויה מרומניה.

הילדה נולדה ברחם יהודי אך עם מטען גנטי נוכרי.
האם הילדה יהודייה?

**המציאות הטכנולוגית פיצלה את האימהות. כיצד התורה מתמודדת עם המצב החדש?
("לא בשמיים היא" – התשובה נמצאת בבית המדרש).**

אימהות כללית

פדיון הבן (לדוגמה: תורמת
לוויה ופונדקאית ישראלית)

כיבוד אב ואם,
דיני יוחסין

קביעת
יהדות

הזהירות הנדרשת:

ייתכן שאישה תחשב אם
לעניין אחד (כגון כיבוד הורים),
אך לא לעניין אחר.

הדיון שלנו מתמקד אך ורק
בקביעת מעמד היהדות של
הוולד.

תהליך הגיור

גנטיקה של גוי

טבילה וקבלת מצוות

זהות יהודית מלאה

המעבר ההיסטורי בסיני

לפני מתן תורה (ייחוס אבהי) – השבטים נשאו נשים כנעניות, אך 70 הנפש נחשבו בני ישראל.

מעמד הר סיני

לאחר מתן תורה (ייחוס אמהי) – מכאן ואילך הקובע זה האמא.

ה-DNA אינו קובע זהות הלכתית.
מעמד היהדות הוא סטטוס הלכתי-מטפיזי, ולא רצף ביולוגי.

בתר הרחם (Gestation)

היולדת קובעת ("עובר ירך אמו" -
הוולד הוא חלק מגוף האם).

הרב ישראלי

ציץ אליעזר (הרב וולדנברג)

הרב אלישיב

שבט הלוי (הרב וואזנר)

בתר הביצית (Genetics)

התורשה קובעת.

הרב שלמה זלמן אוירבך

הרב אריאל

הרב עמאר (בשם הרב עובדיה יוסף)

הרב ברנדסדורפר

**ספק שאי אפשר
להכריע בו**
(הרב זלמן נחמיה
גולדברג)

**החמרה לשני
הצדדים - שתי
שתי האימהות
כאימהות**
(הרב שטרנבוך)

המידות שוה

הסיבוך: תאומים שנולדו למעוברת שנתגיירה נחשבים 'אחים מאם' (שאסורים באשת אח), למרות שהורו כגויים.

המעוברת שנתגיירה (יבמות מ"ח, צ"ז)

גויה הרתה מגוי, ובאמצע ההיריון התגיירה. האם הוולד דורש טבילה עצמאית בלידתו?

הלידה לבדה
אינה יוצרת יהדות
יש מאין, אך לרחם
יש השפעה מהותית
על יצירת קשר
משפחתי.

המקבילה המודרנית

אם הכל הולך אחר רגע הלידה, מדוע יש צורך בטבילת הוולד? ואם הכל הכל הולך אחר רגע ההפריה, כיצד הם נחשבים אחים הלכתית?

ילדה שסיבכה בזקנה

(שו"ת אבן יקרה ע"פ סוטה מ"ב ונדירים)

ענף צעיר ('עורלה') המורכב על עץ בוגר ('זקנה') מתבטל לעץ הבוגר ופטור מעורלה. ההקבלה: ביצית של גויה המושתלת ברחם יהודייה מתבטלת לרחם.

ענף צעיר

עץ בוגר

הפרכת ההקבלה:

מה הדין אם הענף הצעיר כבר הצמיח פירות לפני ההרכבה? הפירות נשארים באיסורם!

ההקבלה נכונה רק לשלב ההתחלתי ביותר (הפרח/ההאבקה), לפני שנוצר 'פרי' עצמאי בעל סטטוס הלכתי.

המסקנה:

לאה

רחל

ההוכחה התלמודית:

כיצד הותר לשמעון לשאת את דינה?
הרי בני נח מזהרים על אחות מאם!
התשובה: מכיוון שיצירתה החלה אצל
רחל, מהותה הפנימית שונה.

התוצאה:

דינה (שנוצרה ברחם רחל) נולדה
ללאה ונקראת בת לאה.
יוסף (שנוצר ברחם לאה) נולד
לרחל ונקרא בן רחל.

החלפת העוברים

(ברכות ס"א, תוספות)

לאה ורחל היו שתיהן הרות.
לאה התפללה, והעוברים הוחלפו
ברחמן באורח נס.

סיכום: האישה היולדת מעניקה את השם והייחוס, אך יש משמעות עמוקה למקום שבו החלה יצירת הוולד.

שילוח הקן בעוף זר (חולין ק"מ, מנחת חינוך): עוף ('תסיל') הרובץ על קן של יונה. האם מתקיימת מצוות שילוח הקן?

	רובצת על ביצים <- חייב בשילוח הקן! האם ההופכת ביצה לוולד מקבלת שם 'אם'. היא יוצרת את החיים.
	רובצת על אפרוחים <- פטור משילוח הקן. גידול בלבד של וולד שכבר נוצר אינו מקנה שם 'אם'.

ההקבלה המושלמת: הפונדקאית מקבלת ביצית חסרת צורה, והרחם שלה הופך אותה לחיים. זו אינה רק איקובציה, זו יצירה.

אחרי 40 יום: גידול עובר

גידול של זהות הלכתית שכבר נוצרה.

לפני 40 יום: מיא בעלמא

'מים בעלמא' - ללא סטטוס משפטי עצמאי.

נקודת ההכרעה: המעבר מנוזל לעובר מוכר הלכתית.

"אֲשֶׁר קִדַּשׁ עֶבֶר בְּמַעֵי אִמּוֹ"

קדושת היהדות אינה גנטית מראש, ואינה נוצרת בלידה עצמה. היא 'מוטבעת' בוולד בדיוק בנקודת המעבר ל'עובר' (40 יום). הרחם שבו שהה העובר ברגע קריטי זה – הוא הקובע את זהותו.

תיק רחובות (ביצית גויה מרומניה, רחם אם יהודייה)

בית הדין הרבני הגדול (הרב איגרא, הרב שפירא, הרב לוז)

פסק הדין: הילדה יהודייה לכל דבר ועניין.

הערת שוליים למעשה

כדי לצאת ידי חובה שלא יתרעמו, התבקשה הילדה לעבור גיור לחומרא – אך מעיקר הדין, יהדותה נקבעה ברחם.

נימוק

מכיוון ששלב הפיכת הביצית לעובר 'לעובר' (40 הימים הראשונים) התרחש במעי האם היהודייה, חלה עליה קדושת היהדות, ללא קשר למקורה הגנטי.

ההלכה מכירה בכוחו היוצר של הרחם להחיל קדושת יהדות, מעבר לנתונים הביולוגיים הקרים.